

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ
EUROPEAN ASSOCIATION FOR SECURITY
VIATION NOISE RESEARCH NETWORK AND COORDINATION
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Збірник наукових праць

10-ї міжнародної науково-методичної конференції
**Безпека життя і діяльності людини – освіта,
наука, практика"**

"БЖДЛ - 2011"

Київ – 2011

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ
ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ
EUROPEAN ASSOCIATION FOR SECURITY
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Збірник наукових праць

X-ї міжнародної науково-методичної конференції

**"Безпека життя і діяльності людини –
освіта, наука, практика"**

ТОМ II

17 – 19 березня
Київ 2011

3-41 Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика: Збірник наукових праць 10-ї міжнародної науково-методичної конференції в двох томах. Київ. Центр учбової літератури, 2011. – 714 с.

ISBN 978-611-01-0225-4

До збірника включені наукові статті з низки теоретичних та практичних питань безпеки життєдіяльності, здоров'я людини, цивільного захисту та охорони праці, а також педагогічних питань викладання даних дисциплін. Ряд робіт присвячено концепції безперервної освіти з питань безпеки та здоров'я людини, а саме викладання дисциплін цього напрямку у дошкільних закладах, школах та вищих навчальних закладах.

Всі статті включені до збірника пройшли наукову рецензію.

УДК 574.2:57.03

*Матеріали доповідей
публікуються за оригіналами, наданими авторами.
Претензії до організаторів не приймаються.
Відповідальний за випуск Халмурад Б.Д.*

ISBN 978-611-01-0225-4

© НАУ, 2011

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**БЕЗПЕКА ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ – ОСВІТА, НАУКА, ПРАКТИКА:
ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ 10-ї МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ В ДВОХ ТОМАХ.**

Надано до друку 09.03.2011. Формат 60x84^{1/16}
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура PetersburgCTT.
Умови друк. арк. 40. Наклад – 120 прим.

Видавництво «Центр учбової літератури»
вул. Електриків, 23 м. Київ 04176
тел./факс 044-425-01-34
тел.: 044-425-20-63; 425-04-47; 451-65-95
800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)
e-mail: office@uabook.com
сайт: www.cul.com.ua

Свідчення суб'єкта видавничої справи ДК № 2458 від 30.03.2006

Олександр ЗАПОРОЖЕЦЬ, НАУ, проф. д.т.н. голова НМК з цивільної безпеки МОНУ

Олексій ЦИБУЛЬНИК, головний спеціаліст Секретаріату Кабінету Міністрів України, відповідальний секретар Національної ради з питань безпечної життєдіяльності населення при Кабінеті Міністрів України;

Alexander WOŁODYSCZENKO, associat prof., dr.dr.h.c., TU Dresden Chair, ICA Commission on Theoretical Cartography
prof. nadzw Dr. hab **Leszek KORZENIOWSKI**, President of European Safety Association (EAS), Польща;

Василь ЗАПЛАТИНСЬКИЙ, доц. к.с.-г.н., докторант НАУ Президент Академії безпеки і здоров'я, Vice-President EAS, тел (+38) 0972844687;

Олена ДАШКОВСЬКА, доц. к.х.н. зав. сектора Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України;

Professor **Boris BLYUKHER**, PhD., PE, CSP, CQE, r, Department of Health, Safety and Environmental Sciences, Indiana State University, USA;

Doc. Ing., **Ladislav HOFREITER**, CSc., Head of Science Council of European Safety Association.

Вітовий ЯРЕМКО, проф., д.х.н., член НМК з цивільної безпеки НМР МОНУ завідувач кафедри БЖД ЛНУ, Львів;

Валентина ПРИЛИПКО, проф., д.м.н., Національний університет біоресурсів та природокористування, Київ;

Doc. **František ŠKVRNDA**, PhD, FMV EU, Словаччина;

prof. dr.hab. **Jan MACIEJEWSKI** Uniwersytet wrocławski, Польща

plk Doc Dr. **Samuel UHRIN**, CSc. Akademia Policajnego zboru, Словаччина.

doc. Ing. **Pavel NEČAS**, PhD Prorektor pre vedu AOS, Словаччина

prof **Nencho NENOV**, rector Higher school of transport, Bulgaria;

Dr., **Janusz TOMASZEWSKI**, Wyższa Szkoła Administracji i Biznesu w Gdyni, Польща;

prof. Ing. **Vojtech JURČÁK**, CSc. Katedra bezpečnosti a obrany AOS, Словаччина;

Doc. RSDr., **Jozef MATIS** PhD, vedúci katedry Academy of Military Forces of Slovakia

doc PhDr **Jana LASICOVA**, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrice, Словаччина.

prof., **Marek GRZYBOWSKI** dr. hab. Польща.

В'ячеслав БЕРЕЗУЦЬКИЙ, проф., к.т.н., ХНТУ (ХП), голова спілки спеціалістів БЖД, Харків;

Олександр ЛЯШЕНКО, доц., к.т.н. Одеський національний морський університет, Одеса;

Батир ХАЛМУРАДОВ, доц., к.м.н., доцент кафедри БЖД НАУ, Київ;

Валерій МИХАЙЛЮК, проф., к.т.н., зав. каф. БЖД, Національний університет суднобудування, Миколаїв;

Анжела ПЯТОВА, доц., к.т.н. НТУУ «КПІ», Київ;

Олена КОНОВАЛОВА доц. доцент кафедри БЖД НАУ, Київ.

ЗМІСТ

Adašková D., Kazanský R.	11
The aspects of contemporary problems of weapons of mass destruction proliferation	
Азаров С.І.	16
Оцінка радіаційного ризику для населення від пожеж в лісах забруднених чорнобильськими радіонуклідами	
Бабалджанова О.Ф., Грипчишин Н.М., Сукач Ю.Г.	22
Миграція нафти і нафтопродуктів у поверхневі шари ґрунту при аварійних розливах	
Барабаш О. В., Козлигин А. А.	27
Обоснование элементов процедуры диагностирования систем пожарной сигнализации для повышения ее достоверности	
Барабаш О. В., Парашанов В. Г., Береговий О. М.	33
Аналіз можливостей застосування адаптивних систем управління для зниження вібраційних навантажень	
Барабаш О.В., Пекуровський Г.В.	39
Елементи синтезу автоматичної системи зниження віброакустичного навантаження на гнучких металевих пластинах	
Березункий Вячеслав Владимирович.	45
С образованием по безопасности жизни человека надо что-то делать	
Blyukher Boris	46
Safety management program elements for industrial settings with cryogenic facilities	
Богатов О. И., Волненко Н. Б., Кулявец Ю. В.	51
Совершенствование структуры и функционирования системы управления охраной труда	
Бойченко Т.Є.	58
Принципи формування здоров'язберезувальної компетентності дітей у дошкільці	
Бондарчук Л.Ф., Бондарчук С.П.	65
Особливості поширення небезпечних ситуацій гідрологічного характеру в умовах волинській області та шляхи їх попередження	
Боровик І. М.	71
Розробка "Положення про рейтингову систему оцінювання набутих студентами-заочниками знань та умінь з навчальної дисципліни "Безпека життєдіяльності"	
Борцевич С. В.	76
Безпека життєдіяльності, реалії і перспектива	
Булигіна Т. В., Гаркава К. Г.	80
Вплив алкоголю на організм людини	
Burdová L, Šugár J.	85
Human security jako platforma spolupráce států na mezinárodní úrovni	
Буц Ю. В.	91
Аналіз наслідків надзвичайних ситуацій викликаних ландшафтними пожежами в Україні	
Васюхін М. І., Гулевець В. Д., Лобанчикова Н. М.	97
Задачі побудови автоматизованої системи виявлення та попередження надзвичайних ситуацій на території аеропортів та структурна модель взаємодії її компонентів.	
Васюхин М.И., Запорожец А.И., Палагин А.В.	101

Базовый комплекс средств конфигурирования и управления, необходимых для построения распределенного интерактивного геоинформационного комплекса оперативного взаимодействия	
Васюхін М.І., Касім А.М.	106
Геоінформаційне моделювання динамічної обстановки в системах управління повітряним рухом	
Войналович О. В., Гогіташвілі Г. Г., Ланін В. М.	112
Аналіз та оцінка ризику в професійній діяльності працівників на механізованих процесах у галузях землеробства та рослинництва.	
Войналович О. В., Дерев'янюк Д. А., Шевчук О. А.	116
Сучасні підходи щодо організації інтенсивного навчання з питань охорони праці	
Волненко Н. Б., Богатов О. И., Литвиненко В. Н., Покотило В. Г.	122
Социальные опасности в Украине: Анализ эпидемической ситуации	
Володченко А.	127
О новой картографии или «нео-картографии»	
Галаджун Я. В., Муць І. Р., Яремко З. М.	131
Особливості підготовки вчителів хімії до викладання основ здоров'я та безпеки життєдіяльності	
Gašpířek Libor, Reitšpis Josef, Gašpířek Martin	135
Systematic Solution to Criminality Prevention in the Slovak Republic	
Гвоздїй С. П., Бурденюк О. І., Шанкіна Т. І.	140
Особливості розуміння чинників безпечної життєдіяльності студентами університету	
Georgiev Nikolay	144
Towards the safety of vulnerable road users in Bulgaria	
Gierszewski Janusz	151
Managing the countrysafety in the light of modern threats	
Gizicki Wojciech	161
Security - a basic human need	
Гладкая Л. А.	166
Вопросы концепции устойчивого развития и ноосферные ориентиры безопасности	
Гогунський В.Д., Руденко С.В., Урядникова І.В.	170
Теория и практика оценки риска здоровью от воздействия факторов внешней среды	
Гончаренко І. В.	176
Пошукові завдання для студентів при вивченні Безпеки життєдіяльності	
Гончарук В. Є., Качан С. І., Васійчук В. О., Мохняк С. М.	178
Дипломне проєктування як дзеркало становлення сучасного фахівця: безпекові аспекти	
Горностаї О. Б., Станіславчук О. В., Наливайко М. А.	183
Культура охорони праці як складова культури виробництва	
Gosudarska, I. I.	187
Current methods of third party risk assessment	
Данкевич А. Ф., Бойко О. Л.	192
Визначення точності геодезичного контролю планового положення наземних висотних об'єктів для створення або оновлення аеронавігаційних карт.	
Дашковська О. В., Погребняк В. П.	197
До проблеми підвищення якості освіти з питань безпеки людини	
DOLINEC Vladimir	200
Terrorism, securitization and mass media	
Єрьомка О.В., Зайцев С.М.	205

Вплив стресових чинників довкілля на здоров'я та безпеку людини	
Жапабекова Е. И.	210
Саратовская область: региональный уровень обеспечения продовольственной безопасности	
Жлоба Н. Л.	216
Вплив наркотиків на стан здоров'я людини	
Заплатинський В. М.	220
Система освіти для безпечного життя	
Запорожець О.І.	229
10 років конференції з безпеки життєдіяльності людини	
Запорожець О.І., Акіменко В.Я., Картишев О.О., Пятова А.В.	235
Ризик для здоров'я людини від впливу шуму довкілля	
Запорожець А.И., Глыба В.А., Коновалова Е.В., Синило Е.В., Государская И.Л., Людвиченко Н., Кажан Е.	242
Гіс-технології природоохоронної діяльності в аеропортах	
Запорожець О.І., Коновалова О.В., Кажан К.І.	248
Екологічна безпека авіапідприємств	
Запорожець О.І., Применко В.І., Лук'янчиков, В.А. Лук'янчиков А.В.	252
Дозування радіоактивності при радіаційному захисті	
Запорожець О.І., Применко В.І., Лук'янчиков, В.А. Лук'янчиков А.В.	255
Розрахунок спаду рівня активності радіонуклідів як функції часу і віддалі	
Запорожець О.І., Применко В.І., Лук'янчиков, В.А. Лук'янчиков А.В.	257
Залежність між рівнем радіації та активністю радіонуклідів осередків зараження	
Запорожець О. І., Русаловський А. В.	259
Нові типові навчальні програми з дисциплін «основи охорони праці» та «охорона праці в галузі»	
Запорожець О.І., Савченко В.І., Соловейкіна А.К., Карпенко С.В.	266
Зниження рівня забрудненості навколишнього середовища	
Землянська Олена Василівна	271
Електромагнітне забруднення навколишнього середовища та здоров'я людини	
Ігнатенко С. А., Зубков В. О.	277
Психологічні аспекти безпеки дорожнього руху	
Кажан К. І.	281
Врахування екологічних параметрів при визначенні пропускнуої спроможності аеропорту	
Калашиник П.Г.	287
Підвищення соціальної відповідальності пенітенціарної системи як шлях до безпеки держави	
Калиниченко І. О., Заїкіна Г. Л.	290
Алгоритм розробки плану дій при надзвичайних ситуаціях для загальноосвітніх навчальних закладів	
Campbell William, Blyukher Boris	294
An investigation of work-related non-fatal all-terrain vehicle (atv) incidents: case study	
Карманний С. В., Лазутський А. Ф., Табуненко В. О.	295
Основні науково-методичні підходи до особливостей викладання навчальної дисципліни „безпека життєдіяльності“ в юридичних та правоохоронних вищих навчальних закладах України	
Katulski R.J., Stefański J., Sadowski J., Ambroziak S.J.	301

Security of container transportation	
Кічата П. М.	307
Аналіз стану водного середовища в м. Києві з точки зору екологічної безпеки	
Knošena Miroslav, Халмуратов Б.Д.	313
Человеческий фактор в обеспечении безопасности	
Ковальов О. В., Сємака О. М., Шевченко О. О., Іванова І. М.	316
Можливі підходи до вирішення проблеми ефективної очистки стічних вод (св) з метою збереження довкілля	
Ковальов О.М., Лішник О.О.	322
Малі дози радіації та їх біологічні наслідки	
Ковальов О.М., Ничипорук В.І.	328
Квадротерапія – швидкий засіб відновлення здоров'я при захворюваннях і травмах опорно-рухового апарата	
Кожем'якін О. С.	334
Формування здоров'язберігаючої компетенції сучасного фахівця в процесі вивчення дисципліни «безпека життєдіяльності»	
Коженевський Лешек Ф.	338
Секьютирологія в програмах освіти дорослих	
Коновалов О.	345
Про наукові основи безпечної життєдіяльності людини і періодичну систему розвитку біотехногуманітарних наук – світоперіодонаукосистему	
Костенко І. А. Цибуля С. Д.	353
Вплив викидів автотранспорту на безпечну експлуатацію металоконструкцій	
Коцур П. І.	358
Медико-психологічні аспекти безпеки життєдіяльності школярів – користувачів комп'ютерною технікою	
Крайнюк О. В.	364
Порівняльний аналіз безпеки праці в Україні та у світі	
Крюковська О.А., Левчук К.О.	367
Аналіз умов безпеки праці по основним напрямкам робіт в машинобудівельній галузі	
Кудрявицька А. М.	373
Безпека життєдіяльності людини – виявлення та оцінювання хімічної обстановки після аварій на об'єкті з впливом СДЯР	
Кузнецов В. О.	377
Компетентісно-кредитний формат у новому проєктуванні результатів навчання бакалаврів і магістрів з проблеми безпеки людини	
Кулашасва Н.В., Михайлюк В.О.	382
Формування культури безпеки особистості - фундаментальний принцип керування її життєдіяльністю	
Кулиш Ю. А., Селиванов С. Е.	386
Мобильность сил и средств ликвидации чрезвычайных ситуаций	
LASICOVA Jana, HOSCHEKOVA Dagmar	391
From human rights to definition of identity	
LASICOVA Jana, HOSCHEKOVA Dagmar	396
Human security	
Лебедєв В.М., Урядникова І.В.	401
Прогнозування ризиків при експлуатації електрокоагуляційних установок водоочищення для забезпечення безпеки життєдіяльності людини	
Lebedeva Elena Olegovna, Sorokina Darja Nikolaevna	405

Increase of safety of the personnel on explosion-fire-dangerous manufacture by means of individual defence means with heat – accumulation materials	
LINKOVÁ Tatjana	410
Důležitost jazykové přípravy příslušníků ozbrojených sil severoatlantické aliance.	
Лохвицька Л. В.	415
Психолого-педагогічні умови організації безпечного дня життєдіяльності дітей середовища дошкільного навчального закладу	
Лукашук-Федік С.В.	421
Доцільність запровадження навчальних програм з питань формування та збереження репродуктивного здоров'я у студентському середовищі виз в Україні	
Ляшенко О. Б., Шпота О. О.	428
Оцінка пожежної небезпеки суднових приміщень	
Малько О. Д., Полещак А. М.	434
Про деякі напрямки вдосконалення методики викладання навчальних дисциплін у сфері безпеки людини	
MARTINSKÁ Mária	439
Princípy kultúrnej a rodovej tolerancie - nové trendy v sociálnych vedách ovplyvňujúce bezpečnostné prostredie	
Матейчик В.П., Гусев Г.Ф., Сусло С.Т., Харамда Г.М., Заплатинський В.М.	444
Роль менеджменту та аудиту у безпеці життєдіяльності людини (вимоги міжнародних стандартів ОНСАС 18000 щодо управління і мінімізації ризиків або мінімізації наслідків	
MATIS Jozef	450
Voj ako sociálny jav	
Матвишук О. В., Авдієнко С. О.	455
Підвищення якості підготовки фахівців з питань безпеки харчування	
Міхєєв Ю.В., Луц А.О.	458
Деякі сучасні аспекти фізіологічної безпеки життєдіяльності людини.	
Мокрий В. І., Гончарук В. Є.	461
Моніторинг екологічних загроз біорізноманіттю МБР «західне полісся»	
Муць І. Р., Галаджун Я. В., Яремко З. М.	465
Навчання населення з питань правильного захисту впродовж усього життя	
Нечипоренко Н. Г., Нечипоренко Л. П.	469
ОБЖ – проблемное звено в системе школьного образования	
Неведомська Є. О.	472
Небезпечність мобільного телефона для здоров'я людини	
Нікітчина С.О.	478
Соціально-педагогічні основи професійного здоров'я сучасного студентства	
Олешко Л.Д., Крємечек Г.А.	484
Стресогенні фактори в педагогічній діяльності та їх запобігання	
Омери И. Д.	486
Медико-биологические аспекты пксодовых клещей как одной из проблем безопасности жизнедеятельности	
Осипенко С. И., Селиванов С. Е.	489
Формирование компетентности специалистов в области безопасности жизнедеятельности	
Павлыш В. Д.	495
Влияние наземного обледенения воздушных судов на безопасность полетов	

Папков А. П.	499
Вища освіта з безпеки життєдіяльності людини (на прикладі " Кієво-Могилянської Академії ")	
Пивовар-Томалия О.В.	508
Аналіз впливу психофізіологічного фактору на здоров'я медичного персоналу	
Пістун І. П., Стець Р. Є., Коваль Н. М.	509
Виховання усвідомленої поведінки дітей до небезпек	
Пістун І. П., Стець М.Б., Затварська Т.Ю.	510
Фактори, які знижують праездатність водіїв	
Прилипо В. А.	512
Соціально-екологічні умови проживання та основні типи поведінки населення, що мешкає на радіоактивно забруднених територіях	
Резцов П. І., Ігнатенко С. А.	518
Проблеми стійкості і безпека	
Розсоха А. П.	521
Екологічно-краєзнавча робота вчителів географії як складова безпеки життєдіяльності	
Рудик Ю. І.	527
Принципи побудови систем управління якістю в галузі безпеки життєдіяльності	
Sabol J., Šesták V., Navrátil L.	532
The role of international organizations in combatting radiological terrorisms	
Савицкая Я.А.	538
Воздействие искусственных электромагнитных полей на биологические объекты	
Селиванов П. П.	541
Гуманітарні аспекти безперервної освіти з безпеки життєдіяльності людини у технічному вищому навчальному закладі	
Селиванов С. Е., Кулик М. И.	544
Воздействие городского транспорта на окружающую среду	
Сидорчук Л.	549
Концепції інженерно-технічного проектування систем "людина-машина"	
Слободян О.П., Чорна Т.М., Ненцадим Л.П., Засць В.А.	557
Безаварійна зупинка олієекстракційних заводів у надзвичайних ситуаціях	
Sołtes Dusan	564
The european union security and safety policies and some related problems	
Стасюк В.М.	569
Підвищення безпеки приводів із пневмомеханічними системами керування	
Стениковская Г. И., Гвоздий С. П., Глинская Л. Я.	576
Отношения в коллективе как составляющая психологической безопасности грудовой деятельности	
Степанова О. О.	580
Значення дисципліни «безпека життєдіяльності» у формуванні мотивації культури здоров'я молоді	
Tatarczuk Cezary	583
Promoting higher education in the field of safety in poland. Directions, programs and recipients	
Твердохліб М. М.	601
Забезпечення безпеки життєдіяльності людини в умовах екстремальних ситуацій	
Тимошук С. В., Третяк О. І., Яремко З. М.	607

Формування мотивації у студентів щодо вивчення навчальної дисципліни "безпека життєдіяльності"	
Tomaszewski Janusz, Konkiel Marek.....	612
Security at polish airports in the context of contemporary threats to aviation	
Третяков О. В., Дашковська О. В.....	626
Проблема забезпечення пасажирської підготовки кадрів вищої кваліфікації для служб цивільного захисту	
Трунова І. О., Яхненко О. М., Кононова О. О.....	629
Фактори, що знижують працездатність водіїв автотранспорту	
Tuburska Agata.....	635
Protection of critical infrastructure in poland – selected legal aspects	
Туровська Г. І., Филинчук В. Л.....	643
«Безпека життєдіяльності» і бологський процес: нові проблеми, нові рішення	
USIAK Jaroslav.....	648
Societal security sector - a part of human security	
USIAK Jaroslav, Husenicova Lucia.....	653
Political Sector of security in the Slovak Republic	
Фадєєв М. В.....	658
Аерозольні експрес-тести як засоби скрінінгу при обігу окислюючих речовин	
Філіповський О. В.....	663
Автотранспортні аварії в Україні у 2010 році	
Фоценко Л. М.....	667
Формування здоров'язберігальної компетенції педагогів системи дошкільної освіти	
Халмуратов Б. Д., NESAS Pavel.....	671
Загальні аспекти психології жіночого тероризму	
Хорватова О. О., Слива М. І.....	676
Правові особливості страхування пасажирів в міжнародній цивільній авіації як фактор особистої безпеки	
Цигода В.С.....	679
Впливу радону на умови життєдіяльності людини	
Цыкало А. Л., Сагдеева О. А., Blyukher Boris.....	687
Изучение процессов распространения примеси на границе раздела фаз «воздух-вода» методом математического моделирования	
Sheldon Ernest J., Blyukher Boris.....	694
Agricultural safety research on farms in USA	
Шевчук О. А.....	696
Використання інноваційних підходів в процесі проведення практичних занять з «БЖД (ОН)».	
Шереп Н. В.....	702
Виховання культури безпеки - елемент педагогічного процесу	
Šesták V., Šugár J.....	706
Analýza bezpečnostních rizik a jejich transfer do vzdělávacího a výzkumného systému policejní akademie ČR v Praze	
Юрченко В. О.....	711
Здоров'я – це оптимальне харчування	

УДК УДК 621.092

АНАЛІЗ УМОВ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ ПО ОСНОВНИМ НАПРЯМАМ РОБІТ В МАШИНОБУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

Крюковська О.А., к.т.н, доцент,
Левчук К.О., асистент

Дніпродзержинський державний технічний університет
Україна, м.Дніпродзержинськ, вул.Дніпробудівська,2. Тел.0936167043, e-mail:
rosuna2003@mail.ru

Анотація

В статті розглянуто стан умов праці по основним напрямам робіт в машинобудівельній галузі - ковальсько-пресовим роботам, термічній й механічній обробці, зварюванні та напаянні. Відповідно до проведеного аналізу надані рекомендації щодо забезпечення на виробничих основних виомог техніки безпеки та охорони праці, які дозволять знизити або повністю усунути дію небезпечних і шкідливих чинників виробництва на працюючих, знизити виробничий травматизм та професійну захворюваність.

Ключові слова:

безпека праці, машинобудування, травматизм, професійні захворювання

Анотация

В статье рассмотрено состояние условий труда по основным направлениям работ в машиностроительной отрасли - кузнечно-прессовым работам, термической и механической обработке, сварке и пайке. Согласно проведенному анализу даны рекомендации по обеспечению на производственных участках основных требований техники безопасности и охраны труда, которые позволят снизить или полностью устранить действие опасных и вредных факторов производства на работающих, снизить производственный травматизм и профессиональную заболеваемость.

Ключевые слова:

безопасность труда, машиностроение, травматизм, профессиональная заболеваемость

Abstract

The paper reviewed the status of working conditions in the main areas of work in the engineering industry - forging papers, thermal and mechanical processing, welding and soldering. According to the analysis made recommendations to ensure in the main production areas of safety and occupational health, which would reduce or eliminate the effects of dangerous and harmful factors of production employed, to reduce occupational accidents and disease.

Key words: safety, engineering, injury, occupational disease

Вступ

Сучасний розвиток науки й техніки, а також ринкові відносини приносять у сучасне виробництво суттєві зміни. Праця людини протікає в умовах надмірного емоційного напруження, впливу шкідливих та небезпечних виробничих чинників, що збільшує кількість професійних захворювань та виробничий травматизм.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ В ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З «БЖД (ОП)»

Шевчук Олена Анатоліївна, ст. викладач
кафедри ЗТД і Т РДГУ
вул. Остафова 31, (0362) 63-30-50

АННОТАЦІЯ. Использование инновационных подходов в процессе проведения практических занятий с «БЖД (ОП)». В статье рассматриваются проблемы необходимости использования инновационных подходов в процессе проведения практических занятий с «БЖД (ОП)». В качестве примера используется практическое занятие «Оказание первой доврачебной помощи во время разных чрезвычайных ситуаций».

Ключевые слова: «БЖД (ОП)», первая доврачебная помощь, инновационные подходы, практическое занятие.

ANNOTATION. Use of innovative approaches in the process of realization of practical lessons on Safety of Living (SOL) (Occupational Safety). In the article the problems of necessity of the use of innovative approaches in the process of realization of SOL practical lessons are examined. The practical lessons "Providing the paramedical first aid in different extraordinary situations" is used as an example.

Key words: SOL (Occupational Safety), paramedical first aid, innovative approaches, a practical lesson.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.

Актуальність теми зумовлена тим, що у процесі проведення практичних занять з «БЖД (ОП)» викладачі ВНЗ використовують різні підходи. Якщо висунути припущення, що вони є інноваційними, то чи будуть вони актуальними на сьогоднішній день? У процесі проведення практичних занять з «ОБЖ» в школі використовуються різні інноваційні підходи, що сприяють кращому засвоєнню знань учнями. Чи доречні такі ж підходи при проведенні практичних занять з «БЖД (ОП)» у ВНЗ? Які саме підходи будуть найефективніші, якщо провести наприклад, заняття «Надання першої долікарської допомоги під час різних НС»?

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ.

Дослідження даної проблеми висвітлюються в роботах вітчизняних і зарубіжних авторів Я. Бедря, В. Джигиря (питання БЖД); В. Бикова, С. Гончаренко, І. Дичківської, В. Паламарчук, С. Сосоєвої, О. Удає (інноваційна діяльність в освіті); В. Бондаря, С. Сидоренко (інноваційні технології навчання); М. Талачанича, І. Царенко,

О. Шапрана, В. Химниця (інновації в сучасній школі і діяльності педагогів); О. Пометун, Т. Комісаренко, Н. Швагера (інтерактивні технології на заняттях БЖД).

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ.

У даному дослідженні ми хочемо розкрити особливості використання інноваційних підходів, які найкраще підходять під час проведення практичного заняття з «БЖД (ОП)» на тему: «Надання першої долікарської допомоги під час різних НС».

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ.

Навчальні та робочі програми з «БЖД» останніх 3-х років були націлені на об'єднання різних дисциплін в одне ціле. Це «ОП» [3], «ІЗ» [1] та власне «БЖД» [4; 5; 6; 7; 13]. Усі вони різні та разом з тим мають спільні міжпредметні зв'язки. При проведенні практичних занять з цих дисциплін може використовуватися тема медичного спрямування «Надання першої долікарської допомоги під час різних НС» [12]. Тому ми використали її для нашого дослідження в процесі проведення дисципліни «БЖД (ОП)» у ВНЗ.

Щоб знання студентів були якісними, найкраще впроваджувати в навчальний процес інноваційні підходи під час проведення практичних занять з «БЖД (ОП)» [17].

Реалізація інноваційної діяльності в навчальних закладах освіти здійснюється на основі сучасних законодавчих і нормативних документів: наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (від 07.11.00 р. № 522), Законів України «Про інноваційну діяльність» (від 04.07.02 р. № 40-IV), «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (від 16.01.03 р. № 433-IV) та інші.

Нам відомо, що у загальноосвітніх навчальних закладах використовуються інноваційні підходи (технології) на усіх уроках з «ОБЖ». Серед них розновидженнями вважаються «мозковий шторм» (brain storm), рольові ігри, «коло знань», «шавтушниця», ситуаційні ігри. Вони відносяться до взаємодіючого навчання і такого, що ґрунтується на досвіді. Але є ще пряме і непряме та самостійне навчання. Так само є й безліч інноваційних технологій, методів навчання (проектний, проблемний, кейс-метод). Ці ж інтерактивні методи навчання можна успішно використовувати в процесі викладання практичних занять з «БЖД (ОП)». Але найефективнішими і дієвими будуть ті, що допоможуть студентам в процесі вирішення ситуаційних завдань скласти логічну цепочку їх розв'язання та отримати на виході розуміння розв'язку очікуваного результату. Поставлені завдання повинні бути пов'язані із реальним життям та надавати студентам практичні уміння і навички [11; 12; 15].

Під час проведення практичного заняття з «БЖД (ОП)» у РДГУ ми використовуємо інтерактивні технології: ситуативного моделювання та кооперативного навчання. Також застосовуємо прийоми «рольової гри» та різні форми роботи (групова, парна, індивідуальна), якщо студенти вивчають тему медичного спрямування: «Надання першої долікарської допомоги під час різних НС».

Вище названу тему студенти вивчали у ЗОШ на уроках «ОМЗ», «Допринизної підготовки юнаків», «ОБЖ» [2; 8; 16], прослуховують під час лекцій у ВНЗ, отримують самостійне та індивідуальне завдання для підготовки до практичного заняття. Вони пишуть короткі повідомлення на запропоновані нами теми медичного спрямування; реферати пишуть за бажанням. На практичному занятті студенти переглядають відеоповідомлення із необхідною інформацією, заслуховують завдання, захищають свої роботи. Також виконують норматив по наданню першої долікарської допомоги (ми

використовуємо власний тренажер «штучне дихання та непрямий масаж серця»; також студенти накладають джугти при артеріальній кровотечі). Крім того вони відповідають на розроблені нами тести [10], що мають 4 варіанти відповідей і лише 1 з них правильний. Про це студентів ми повідомляємо перед початком тестування, яке проводиться після прослуховування усіх лекційних занять, вивчення змістовного модуля. Наприклад, студентам ми задали запитання: «У результаті травми нижніх кінцівок у потерпілого почалась артеріальна кровотеча. Він втратив до 40% крові. За який проміжок часу необхідно надати першу долікарську допомогу, щоб встигнути врятувати потерпілого?». Варіанти відповідей: а) 1 год.; б) 30 хв.; в) 5 хв.; г) 20 хв.

Надання першої долікарської допомоги може поділятися на ряд етапів у залежності від сортування потерпілих, степені їх ураження, ефективності, швидкості прийняття рішення тощо.

При наданні долікарської допомоги необхідно:

- оцінити ситуацію, яка сталась (ДТП, стихійне лихо, аварія на виробничій травма тощо) та розпочати іmobilізацію (знеруходження ушкодженої частини тіла) потерпілих згідно їхнього стану. Наприклад, у першу чергу надають допомогу потерпілим, що потребують заходів реанімації (непрямий масаж серця та штучне дихання). Також необхідно враховувати артеріальні кровотечі різної етіології (особливо небезпечна кровотеча з сонної артерії), на другому місці знаходяться різні травми (струси, переломи та ін.), поранення (різані рани та ін.), що супроводжуються венозними, капілярними кровоточами;

- враховувати техніку, час надання першої допомоги. У результаті неправильного надання долікарської допомоги може виникнути ускладнення, або ж виникає передчасна смерть. Наприклад, при іmobilізації ушкодженої кінцівки (перевезення потерпілого в медичний заклад) закритий перелом може стати відкритим, у результаті некомпетентних реанімаційних заходів рятувальників постраждалий може пошкодити цілісність легень власними переломаними ребрами, що призведе до пневмоторакса; при зупинці кровотечі сильно перетиснути життєво важливі тканини та сприяти їх некрозу (омертвінню); при сильній кровотечі чи довготривалому больовому синдромі може виникнути травматичний шок (другу стадію шоку можна випадково прогавити), який передусє смерті;

- допомагати постраждалому не поспішаючи і не кваплячись. Наприклад, швидкість надання допомоги при зупинці дихання є вирішальною в багатьох випадках, проте заповнення легень вуглекислим газом повинно здійснюватись зважливо, поступово. А натиск на груднину має проводитись після повного заповнення легень повітрям і опусканням грудної клітки (інакше розірвуться легені);

- пам'ятати головне правило: «не нашкодь!». Воно попереджає людину, яка не вміє надавати першу долікарську допомогу: своєчасно зупинитися та викликати швидку допомогу; опитати людей, що проходять повз потерпілого про їх вміння допомогти і націлити на проведення необхідних заходів, що сприяють врятуванню життя.

Розроблені нами методичні вказівки організації індивідуальних занять з «БЖД (ОП)» [9] спрямовані на ряд цілей, на які мають зважати студенти під час підготовки до практичних занять. Індивідуальні заняття зі студентами з БЖД проводяться для активізації самостійної роботи. На що мають звернути увагу студенти?

Мета – направити роботу студентів у русло вирішення поставлених завдань; надати поштовх для індивідуального мислення, розуміння, усвідомлення проблем, що стоять перед ними; навчити способам і засобам вирішення поставлених завдань, пояснити їхнє значення у формуванні спеціаліста; запалити іскру цікавості,

усвідомлення доцільності самовдосконалення, направити на шлях формування процесу індивідуальної роботи через реалізацію поставленої мети; реалізувати процес формування самоповаги, що містить елементи змагання, боротьби зі своїми недоліками, пошуку ствердження доцільного, безпечного способу життя, розпорядку дня; навчити методиці формування сили волі, усвідомлення відповідальності за стан свого здоров'я та інших людей, місце у суспільстві, проектувати своє життя та виділяти основні його цілі, визначати мету життя виходячи з власних уподобань, звичок, навичок, умінь.

Головна мета – формувати духовне здоров'я. Запалюючи іскру Божу в духовному світосприйнятті студента допомогти йому *зрозуміти* потребу і можливість самоствердження; *усвідомити*, що єдиний шлях досягнення своєї мети лежить через самовдосконалення, а повага до кожної особистості виявляється у процесі виховання самоповаги індивіда. Формувати психічне здоров'я. Надати надію студентам на можливість перемоги своєї слабкості, невпевненості та розвитку самоконтролю. Формувати розуміння неповторності, індивідуальності, особистості кожного індивіда. Вказати на винятковість існування, важливість реалізації своїх творчих можливостей та закладеного потенціалу.

Увага студентів повинна звертатись на організацію безпеки державних служб по надзвичайним ситуаціям; необхідність знань щодо особистого психологічного реагування на небезпечну ситуацію та умінь підвищувати індивідуальну захищеність людини. Надзвичайні ситуації, що можуть трапитись з людиною в повсякденному житті характерні для усіх регіонів України та туристичних поїздок до інших країн. Необхідно навчитись орієнтуватись у різних способах і методах захисту при будь-яких надзвичайних ситуаціях, що загрожують життю і здоров'ю.

Організація індивідуальних занять передбачає повідомлення студентів про особливий вид занять з академічними групами, який проводиться в позааудиторний час (за погодженням студентів та деканату) згідно мети їх проведення.

У першу чергу індивідуальні заняття проводяться для реалізації навчальної програми дисципліни та надання допомоги студентам при виконанні самостійної роботи (по підготовці рефератів з БЖД; аналізу видів небезпек, особливостей надання долікарської допомоги та самопомоги, що залежать від стану потерпілого, вирішенню варіантів перебігу подій при виникненні надзвичайних ситуацій, методів захисту та ін.).

Робота над рефератом є науковою. Студенти повинні мати повну уяву про проблему, яку вивчають, використовуючи різні літературні джерела; розуміти значення всіх слів, що зустрічаються в темі реферату, сутність, мету проблеми, яка має розглядатись на практичних заняттях; висловлювати гіпотезу (судження або передбачення процесу змін проблеми та формування мети досліджень).

Значення невідомих, нових слів можна визначити за допомогою довідників (тлумачного, енциклопедичного, іншомовних слів, медичного, російсько-українського словника та ін.).

Сутність проблеми, що повинна розглядатись в науковій роботі формується виходячи із значення ключових слів теми реферату та назви теми практичного заняття, до якого готується реферат.

Мету дослідження можна визначити після аналізу поставленої проблеми і можливих варіантів її позитивного чи негативного впливу на життєдіяльність людини.

Кожен реферат повинен мати висновок, що є підсумком аналізу використаних літературних джерел згідно проблеми дослідження, узагальненням особливостей проблеми та пропозиціями способів і засобів запобігання небажаних результатів, або досягнення позитивних.

При аналізі небезпек студенти повинні чітко розмежовувати небезпечні чинники небезпек і причини їх виникнення та способи запобігання. Розповідаючи про надання долікарської допомоги студенти повинні врахувати різні критерії, ознаки, класифікацію, почерговість виконання необхідних заходів та орієнтуватись у їх реалізації.

ВИСНОВКИ

Отже, ми вияснили, що використання різних інноваційних підходів під час проведення практичних занять з «БЖД (ОП)» сприятиме набуванню стійких якісних знань студентами у процесі активізації розумової діяльності (через інтерактивне, активне навчання).

Освітні інновації, інтерактивні технології навчання [14] продовжують бути актуальними на сьогоднішній день, так як сприяють кращому засвоєнню знань студентами, розумінню отриманої інформації та її аналізу, синтезу і перетворенню у власні асоціативні образи, уявлення, споглядання.

Під час проведення практичного заняття з «БЖД (ОП)» на тему: «Надання першої долікарської допомоги під час різних ІС» найефективнішими є ті, що допомагають зрозуміти сутність почутого, здобути практичні навички і вміння щодо розпізнавання надзвичайної ситуації, ураження потерпілого, своєчасного і доцільного надання необхідної допомоги, рятування життя і відновлення втраченого здоров'я людини, що цього потребує.

Нами успішно використовувалися: системний підхід у процесі складання нормативів по зупинці кровотечі, реанімації потерпілих; тестування студентів; відповіді на ситуаційні, проблемні завдання; захист самостійних робіт (рефератів, повідомлень); написання контрольних робіт, звіту, домашніх завдань та ін.; індивідуальна, парна, групова робота студентів під час проведення практичних занять.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бикова О.В. та ін. Основи цивільного захисту [текст]: навч. посіб./ О.В. Бикова, О.Ч. Болієв, Д.М. Деревинський, В.Н. Єлісєєв, С.М. Миронець, С.І. Осипенко, Ю.О. Шівень, В.І. Плетньов, Л.Б. Попов, І.І. Соколовський; за заг. ред. канд. іст. наук М.В. Болотських; МНС України, Ун-тет цивільного захисту України, Ін-тут держ. упр. у сфері цивільного захисту. – К., 2008. – 223 с.
2. Василенко Л.Б. Основи безпеки життєдіяльності. 10 клас. Матеріали до уроків: посібник для вчителя. – Харків: Веста: Видавництво „Райок”, 2001. – 208 с.
3. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці: Підруч. для студ. вищих навч. закладів. За ред. М.П.Гандзюка. – К.: Каравела, 2004. – 408 с.
4. Джигирей В.С., Жиденький В.Ц. Безпека життєдіяльності. Підручник. – Львів: Афіша, 2001. – 256 с.
5. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України І-ІУ рівнів акредитації/ За ред. Є.П. Желібо. – К.: „Каравела”, 2003, - 328 с.
6. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. – Львів: Піча Ю.В., 2002. – 328 с.
7. Збірник нормативних документів з безпеки життєдіяльності. – К.: Основа, 2004, - 880 с.

8. Коденко Я.В. Основи медичних знань: навч. посіб. для 10-11 кл. серед загальноосвіт. шк. – К.: Арт – Освіта, 2004 – 159 с.

9. Костюк М.П., Шевчук О.А. Методичні вказівки з «Безпеки життєдіяльності»: Методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів гуманітарних та природничих спеціальностей денної та заочної форм навчання. – Рівне: РДГУ. – 2006. – 30 с.

10. Костюк М.П., Шевчук О.А. Психодіагностичні та контрольні тести з «Безпеки життєдіяльності»: Посібник для студентів гуманітарних і природничих спеціальностей вищих закладів освіти України І-ІУ рівнів акредитації. – Рівне: РДГУ, 2006. – 94 с.

11. Мержеєвська Світлана. Основи медичних знань: метод. матеріали: 10-11 кл./ С. Мержеєвська. – К.: Шк. світ, 2008. – 128 с.

12. Невідкладні стани й екстрена медична допомога. Довідник/ Під ред. Е.І. Чазова, Москва, 1987, 474 с.

13. Пістун І.П. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. – Суми. Видавництво „Університетська книга”, 1999. – 301 с.

14. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб./ О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.: іл.

15. Пономарев В. Т. Энциклопедия безопасности. - Д. Сталкер, 1997 р - С. 290-297.

16. Протосрескул А.О. Основи медичних знань: Методичний посібник для дівчат 10-11 кл. – Млинів, 2003. – 116 с.

17. Шапран О. Освітні інновації під час викладання педагогічних дисциплін у вищій школі// Початкова школа. - 2001. - № 12. - С. 30.

Самі по собі біологічно активні добавки - це не ліки, це живлення клітин організму. Дуже важливо підвищувати свою культуру в галузі знань про раціональне, здорове харчування. Для людини, обтяженої захворюваннями, біологічно активні добавки - це ще й додаткове, спрямоване підживлення, адресна допомога органам і системам, що страждають від хвороби. Вони дозволяють їм більш ефективно виконувати свої функції.

Біологічно активні добавки роблять раціон харчування більш збалансованим, оптимізованим, адаптованим до віку, стану здоров'я, професійної діяльності. Вони дозволяють більш ефективно задовольняти потреби людини в необхідних живильних елементах, сприяють більш ефективній функції органів і систем. Біологічно активні добавки - це особливий вид спеціально приготовленої їжі, що містить біологічно активні з'єднання, споконвічно, історично характерні для їжі. Хоча природними їхніми джерелами в складі біологічно активних добавок можуть бути й інші (звичайно не використовувані) у їжу джерела.

Підбиваючи підсумок, хотів би відзначити, що реальний внесок біологічно активних добавок у збереження здоров'я людини може бути виятково високим. Отже, здоров'я - це оптимальне харчування, а оптимальне харчування - це, насамперед, харчування натуральними, у тому числі збагаченими продуктами. При цьому, знаючи особливості складу харчових продуктів і впливу їх на ті або інші сторони життєдіяльності організму, ми повинні вибирати ті з них, які тепер нам найбільш необхідні. Ми повинні максимально різноманітнити своє харчування.

Література

1. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб».
2. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».
3. Батечко С.А., Бирюков В.С., Арійчук Е.К., Дерев'яно І.К. Двадцять шагів к здоров'ю е «Гяньши» Одесса, «Оптимум», - 2002. - 568 с.
4. Батечко С.А., Дерев'яно І.А. Руководство по нутрициологии. Философия здоров'я «Гяньши» - К.: АВРІО, 2006. - 500 с.
5. Воробьев Р.И. Питание: мифы и реальность. Основа питания и нища будущего. - Москва, 1997.
6. Княжев В.А., Суханов Б.П., Тутельян В.А. Правильное питание. Биодобавки, которые Вам необходимы. М.-ГЭОТАР. Медицина, -1998.-208 с.
7. Максимова Н.Ю., Міпотін К.Л., Піскун В.М. Життя та здоров'я: Ки.-комент. До навч. Посібника з валеології для учнів 8(9) кл. загальноосвіт. школи та вчителів.- К: Знання, 1998, 144 с.